

Duncan Harding

KURJA VAIM

Briti kohtupsühhiaatri lood
tema lapspatsientidest

Originaali tiitel:
Duncan Harding
The Criminal Mind

Copyright © Duncan Harding, 2024

First published as The Criminal Mind in 2024 by Michael Joseph. Michael Joseph is part of the Penguin Random House group of companies.

No part of this book may be used or reproduced in any manner for the purpose of training artificial intelligence technologies or systems. This work is reserved from text and data mining (Article 4(3) Directive (EU) 2019/790).

Tõlkija Triin Olvet
Teadustoimetaja dr Kairi Mägi
Konsultant Maarja Punak
Keeletoimetaja Piret Ruustal
Kujundaja Jan Garshnek
Küljendaja Erje Hakman

Tõlge eesti keelde © Triin Olvet ja kirjastus Argo, 2025
Kaanefoto © Shutterstock
Kõik õigused kaitstud

www.argokirjastus.ee
ISBN 978-9916-704-85-1
Trükitud Tallinna Raamatutrükikojas

Minu kallile emale Dorothyle

Autori märkus

Töö on andnud mulle haruldase vaatenurga patsientidele, nende lähedastele ja inimloomusele üldiselt. Selline vaatenurk on privileeeritud ja püha. See raamat on kogumik minu mõtetest ja erialasest arvamusest. Patsiendi konfidentsiaalsuse austamine on minu ja iga teise arsti jaoks ülimalt tähtis ning konfidentsiaalsuse kaitsmise nimel olen muutnud olulisi fakte ja detaile. Faktid on tellingud, mis aitavad toetada juhtumeid; järeldused ja arvamused kuuluvad mulle. Siinsed juhtumid on tõepoolest sulam erinevatest kohtumistest ja kogemustest – privaatsuse hoidmiseks olen mõnikord muutnud osaliste sugu, vanust, tegevuskohta ja asjaolusid.

Taustaks: selle raamatu kirjutamise ajal lobbab Ühendkuningriigis pussitamiste ja mõrvade epideemia. Ühed lapsed tapavad teisi lapsi peaaegu igal nädalavahetusel. Mis on juhtunud, et see on nii läinud? Miks ühiskonnas kõrvale jäetud noored, kellelt on võetud nende hääl, hävitavad kogu seda elu ja ilu, mis neid hapras ja hinnalises maailmas ümbritseb? Tunnen, et minu kohus on sellest jutustada, tuua valguse kätte südantlõhestavad juhtumid ja sündmused, et püüda mõista neid äärmuslikke käitumismustreid.

Pärast pikka järelemõtlemist ja kogenud kolleegidega arutamist otsustasin seega kirjutada raamatu. Loodan, et see ei tee kahju. Loodan, et sellest on kasu.

„Helistan selleks, et teatada surmast. Tegelikult küll mõrvast.“

Hääl oli noor ja emotsioonitu.

„Arusaadav,“ vastas kõnekeskuse operaator häirimatult. Ta ei andnud vähimatki märku üllatusest. Võimalik, et ta sai selliseid kõnesid iga päev. „Ja kas te võite mulle öelda, kes mõrvati?“

„Minu tädi. Mina tapsin ta.“

„Olete kindel, et ta on surnud?“

„Jaa, ta on tõesti väga surnud.“

Oli raske arvata, kumma hääl kõlas vähem häiritult: operaatori või seitsmeteistkümnepärase Liam oma, kes oli valinud hädaabinumbriga 999.

„Ja kus te praegu asute?“

Liam ei kõhelnud.

„Linden Grove'i pargis.“

„Kas see park on suur? Kus täpsemalt selles pargis?“

„Olen Round Pondi parklas, valges Mini Clubmanis.“

„On see teie auto?“

„See on mu tädi oma. Kas te tahate selle numbrit?“

„Jah, palun.“

Liam luges registreerimisnumbri ette. Ja seejärel lisas abivalmilt: „Sellel on õppesõidu märgid, sest ta õpetas mind autot juhtima.“

„Kus teie tädi praegu on?“

„Tiigis.“

Operaator ei lasknud end kõigutada. Neid on kindlasti treenitud reaktsooni mitte näitama. Vaatasin kohtusaalis ringi ja vande-kohtunikud kahtlemata näitasid reaktsooni. Nende kulmud olid kerkinud, nad olid end toolil teise asendisse nihutanud või lihtsalt mingisse ebaloomulikku poosi tardunud. Vandekohus kuulas pinevalt, kuidas Liam luges, nagu tal palutud, rahulikult ette tädi nime ja aadressi.

„Palun püsige liinil, kuni päästeteenistus saabub.“

„Ma ootan auto juures ja siis võin neile näidata, kuidas tiigi juurde pääseb,“ vastas Liam, jätkuvalt abivalmis.

„Politsei ja kiirabi on teel, nad peaksid teie juurde jõudma kuuestkümmne minutiga.“

„Kiirabil pole erilist mõtet, aga aitäh sellegipoolest, semu.“

Salvestus lõppes, kohtusaalis püsis vaikus ning süüdistaja tegi efekti huvides pausi ja uuris oma pabereid, enne kui tõstis pilgu ja vaatas minu poole.

„Doktor Harding, te olete konsulteeriv arst nii kohtupsühhiaatria kui laste ja noorukite psühhiaatria alal. Te olete oma valdkonnas tunnustatud ekspert. Olete olnud laste ja noorukite vaimse tervise kohtuekspertiisi* juhtivekspert suures osas Londonist. Arvestades teie kogemust, kas te võite öelda, et noor mees, keda me äsja kuulsime rääkimas, näitas üles mingisugust märki psühhoosist?“

„Psühhoosil ei ole üheselt avalduvaid selgeid tundemärke.“

„Kas te võiksite kohtule rääkida, kuidas te oma järeldusele jõudsite?“

„Kui Liam oleks olnud psühhootiline, oleksime võinud oodata häiritud mõtlemise tagajärjel segast kõnet. Muutused kõnes võivad olla väikesed, kuid kaitse väidab, et Liam oli ägedas psühhoosis vahetult enne kuulnud salvestust. Nii psühhootiline, et see võiks selgitada, miks ta oma tädi tappis. Neil asjaoludel ootaksin ma, et kuulen salvestusest mõningaid tõendeid psühhoosi kohta.“

* Ingl k Forensic Child and Adolescent Mental Health Services (CAMHS). *Siin ja edaspidi tõlkija märkused.*

„Seega teie arvates ei viidanud tema kõne psühhoosihäirele?“

„Otse vastupidi – tema kõne on selge ja sisukas. Tema tädi oli surnud, kuid kohe pärast seda suutis ta vaimselt funktsioneerida ja telefonis vestelda. See on veenev tõend, mis kummutab võimaluse, et paar minutit varem oli ta ägedalt psühhootiline.“

„Kuidas võiks psühhootiline inimene käituda?“

„Mitmesugusel viisil. Mõnikord võib psühhoos olla selgesti märgatav – inimesel, kes reageerib hallutsinatsioonidele, võib olla häiritud kõne ja mõtlemine, kuid ta võib olla ka nähtavalt paranoiline ja kahtlustav. Ta võib olla ka hirmunud. Mõnikord väljendub psühhoos varjatumalt, sel puhul võib täheldada kahtlustamist, segadust või luululisi mõtteid: selliseid asju, mis kõnes harvem ilmsiks tulevad.“

Süüdistaja noogutas.

„Kas te kuulsite neid selles salvestuses?“

Raputasin pead. „Ei. Kuid oluline on kontekst ja selleks on Liami äsja tapetud tädi. Loomulikult arvestan ka muid materjale, nagu kehakaamera videosalvestis ja varsti pärast seda kõnet läbi viidud vaimse tervise hindamine. Kui tädi tapmine oleks olulisel määral olnud ajendatud psühhoosist, siis eeldaksin, et selle psühhoosi kohta leidub tõendeid, kuid ma ei leia ühtki selget tõendit häiritud kõne, mõtlemise, kahtlustamise ega paranoia kohta. Näiteks kui Liam oleks olnud paranoiline, oleks ta ehk varjanud osa infost, mida operaator temalt küsis.“

„Ja teie arvates ta ei varjanud?“

„Ta ei üritagi midagi varjata. Paistab, et ta mõtles juba varakult politsei tõenäolisele saabumisele ja seisis auto kõrval, et juhatada neile tiigi äärde teed. Ta teatas hetkegi kõhklemata oma tädi auto registreerimisnumbri ja aitas tuvastamisele kaasa, mainides, et autol on õppesõidu märgid. Ta ütles tädi nime ja aadressi silmapilk, pausi tegemata. Ta tänas operaatorit abi eest ning seejärel nimetas teda sõbralikult ja pingeval toonil „semuks“. Tema tädi tapeti äsja, kuid minu arvates pole psühhoosist mingit märki.“

Liam oli preili Swinney kägistanud ja seejärel ta tiiki lükanud. See seisis väljaspool kahtlust, poiss tunnistas kuriteo puiklemata üles ja vandekohtul ei palutudki otsustada, kas ta on süüdi või mitte. Ei, see vandekohus pidi otsustama, kas tegu oli tapmise või mõrvaga.

Tapmise otsus, mida tahtis kaitse, tähendaks, et Liam ei kavatse-
senud oma tädi tappa, et ta oli seda teinud, sest oli vaimselt haige, mis oluliselt vähendas tema süüdivust. Tapmise kohtuotsus tähenda-
daks, et oht, et Liam tapab uuesti, on seotud tema psüühikahäirega –
seega, kui tema haigust ravitakse, väheneb edasise vägivalla oht. Tapmise otsus tähendaks, et tõenäoliselt läheks ta haiglasse ravile ja pärast selle lõppemist pääseks paari aasta pärast koju ning saaks oma eluga edasi minna nii, nagu ta polekski ta oma armastatud pereliiget surnuks kägistanud.

Kaitse psühhiaater oli doktor Graf. Olime mõlemad Liamiga vestelnud ja jõudnud tema seisundi osas erinevale järeldusele. Graf väitis, et Liam ei kavatsenud tädi tappa, sest oli vaimselt haige, kannata-
tades ajutise psühhoosi käes, mis vähendas tema süüdivust. Ta oli väitnud seda kogu kolmapäeva ja neljapäeva.

Nüüd oli käes reede, mina seisin tunnistajapingis, et süüdistaja saaks mind küsitleda.

„Doktor Harding, hädaabikõne salvestati kell 13.35. Me teame, et pärast preili Swinney tapmist helistas kohtualune hädaabinumbri-
le: ta ütleb, et kõne toimus vähem kui kümme minutit pärast tema tädi surma. Kohtupatoloog on selle ajastusega nõus. Me oleme kuulnud doktor Grafi väljendamas seisukohta, et kohtualune oli rünnaku toimepaneku ajal psühhootiline ja et see oli ajutine seisund, mis möödus.“

Jah, doktor Graf oli väljendanud seda seisukohta mitte ainult ühe korra, vaid risküsitluse ajal ikka ja jälle, keeldudes tunnistamast mis tahes muud võimalust.

„Kui te ei arva, et kohtualune oli hädaabikõnet tehes psühhooti-
line, doktor Harding, kas ta võis olla psühhootiline kümme minutit varem, kui ta ründas preili Swinney?“

Sellele küsimusele vastamiseks pöördusin vandekohtu poole. Mentor oli mulle aastaid tagasi öelnud, et ma alati seisaksin nii, et jalad osutavad vandekohtu poole, ja ma olin seda nõuannet järginud kogu oma karjääri jooksul.

„Psühhoosis, mis võiks olla süüdi selliselt väljendunud vägival-las...? Noh, minu hinnangul nii tugev psühhoos kümne minutiga tõenäoliselt ei kaoks.“

„Te ei usu, et isegi lühiajaline psühhoos, mida doktor Graf diagnoosis, kaoks kümne minutiga?“

„Ei.“

Heitsin Liamile pilgu, nagu ma olin teinud kogu kohtuistungil vältel. Ta oli noor, kahvatu ja endassetõmbunud. Väljas oli hall, tuuline talvapäev. Talvine koolivaheaeg polnud veel läbi saanud ja tema sõbrad ilmselt löid üksteise juures aega surnuks või olid perega suusareisil – Liam oli käinud väga kallis erakoolis. Nüüd istus ta ruumis, kus polnud aknaid, üksi ja sõpradeta. Poisi pea oli norgus ning teda eraldas kohtust paks pleksiklaasist sein. Tema perekond istus lähedal, kuid Liam ei vaadanud kellegi poole. Aeg-ajalt võis näha, et ta nutab, sest tema õlad vappusid. Kuid enamasti istus ta väga, väga liikumatult. Ta oli kivistunud kuhu. Ta ei tõstnud pilku. Ta ei vaadanud kellelegi silma.

Süüdistaja ütles: „Kohtualuse ema ja seejärel isa rääkisid temaga preili Swinney telefonil umbes tund aega enne preili surma ja kumbki neist ei maininud ebatavalist, häiritud ega paranoilist käitumist kõne ajal. Seega, kui kohtualune oli psühhootiline, siis pidi häire tekkima ja kaduma tunni ja kümne minuti jooksul. Kas see on võimalik?“

„See oleks ülimalt ebatõenäoline. Psühhoos ei lähe lihtsalt üle nagu näiteks...“ Tegin pausi ja rääkisin selgelt. „... raevuhoog. See on tõsine haiguslik seisund, mida tavaliselt ravitakse medikamentidega. Ja isegi õigete ravimite ja toetuse korral ei saa minu hinnangul peaaegu kindlasti nii lühikese aja jooksul toimuda üleminekut psühhoosihäirest sihipärase mõtlemiseni, mida me äsja kuulsime.“

„Kas arst on teadlik, et kohtualusel on varem esinenud psühhoosi?“

„Vastavalt tema terviseandmetele – ei ole.“

„Seega ei ole talle kunagi varem välja kirjutatud antipsühhootikum?“

„Ei.“

„Ja te peate kohtualuse hädaabikõne salvestust tõendiks, et ta ei olnud psühhootiline?“

„Jah, pean. Samuti juhin teie tähelepanu kommentaaridele hindajalt, kes vaatas kohtualuse üle peatselt pärast vahistamist ja vanglasse viimist. Ta on põhjalikult koolitatud tuvastama igasuguseid märke häiritud mõtlemisest, kohatust käitumisest või paranoilistest luuludest, mis võivad viidata psühhoosile. Selliseid sümptomeid ta ei leidnud. Selle asemel märkis ta, et kohtualune käitus psühhoosile vastupidiselt: viisakalt, asjakohaselt ja reageerivalt.“

„Seega ei antud kohtualusele vanglasse saabumisel ravimeid ajutise psühhoosi vastu, mida doktor Graf mainis?“

„Ei, sest mitte keegi peale doktor Grafi tal psühhoosi ei diagnoosinud.“

Touché, doktor Graf. Jäin tunnistajapinki kuni pärastlõunani, mil istung nädalavahetuseks katkestati. Kuid enne lahkumist kommenteeris kohtunik, et tahab teada – ja ütles, et kahtlemata tahab seda teada ka vandekohus –, miks Liam, juhul kui ta polnud psühhootiline, siiski preili Swinney tappis. Lihtsalt niisama, ilma mingi selge põhjusega. Ja tema ohver polnud keegi võõras, vaid tädi, keda ta armastas – naine, kes oli oluliselt ja heldelt panustanud tema kasvatamisse ning kelle poole ta sageli rasketel aegadel pöördus.

Kogu kohtusaal – advokaadid oma parukates, kohtunik, süle-arvutitel klõbistavad ajakirjanikud, pealtvaatajad rõdul, pihus taskurätikuid pigistav Liami perekond, sirgeselgsed kohtuametnikud, kõik inimesed selles ruumis tahtsid teada: miks? Miks saatis üks poiss korda nii jubeda teo, kui ta polnud samal ajal peast segi? Saalis viibis muidugi vaid üksainus inimene, kes teadis vastust. Ja tema seda ei öelnud.

2

Muidugimõista olen palju mõelnud sellele, miks Liam oma tädi tappis. Pärast aastaid töötamist üldpsühhiaatrias keskendusin kurtelikule psüühikale kohtupsühhiaatrias ja viimaks spetsialiseerusin laste ja noorukite kohtupsühhiaatriale. Mul kahtlemata oli aimu, mis tol päeval võis tädi ja tema vennapoja vahel juhtuda. Kahtlustasin, et kallaletung oli paljude keeruliste emotsioonide tagajärg ja üks neist emotsioonidest oli viha: minu viide raevuhoole ei olnud juhuslik.

Liami vanematel oli oma ettevõtte. Nad töid maale ja müüsid kalli kaubamärgi naistekingi ja aastatepikkune raske töö oli toonud neile nii edu kui ka jõukust. Nende elu oli koosnenud kontsadest, paeltest, taldadest ja pealsetest, mis jättis Liami jaoks vähe aega. Poiss oli tööga hõivatud vanemate ainus laps, kuid teda ei ignoreeritud täielikult: mängu tuli isa vallaline ja lastetu õde tädi Joy. Liam oli veetnud temaga sama palju aega kui vanematega.

Poiss oli koolis alati halvasti käitunud. Kooliajal paistis ta silma vägivaldsete ähvarduste, kiusamise ja ebakohase käitumisega, teismelikkas jõudes iseäranis tüdrukute suhtes. Mõrva ajal ootasid teda korduseksamid, sest põhikooli lõpueksamitel oli tal läinud kehvasti. Siiski polnud ta näidanud üles vähimatki soovi eksamiteks õppida. Seetõttu astusid vanemad drastilise sammu.

Nad konfiskeerisid poisi telefoni.

See mõjuks rängalt peaaegu igaühele, iseäranis teismelisele. Liam reageeris ülima raevuga. Pärast valjuhäälselt ja pikka tüli vanematega helistas ta lähedal elavale tädile ja ütles, et tahab talle külla tulla.

Vanemad nõustused. Liamil olid tugevad kahtlused, et vanemad olid tema telefoni andnud preili Swinney kätte, ja tal oligi selles osas õigus. Tädile oli öeldud, et kui poiss teeb kodused ülesanded ära, võib talle anda preemiaks paar tundi telefoniaega. Ilmselt oli tädi nõusse jäänud. Ka tema tahtis, et Liam keskenduks ja eksamitel head hinded saaks.

Kuid preili Swinney eelistas piitsale präänikut. Ta hoidis Liamil telefoni oma käes, nagu oli lubanud, kuid ütles poisile, et ostab talle pärast kõigi eksamite sooritamist auto. Seega ei andnud ta tol päeval, kui poiss ei näidanud üles mingit märki õppimisest, talle telefoni tagasi. Selle asemel pakkus ta Liamile sõidutundi. Nad olid paar korda juba sõitnud, aga poiss tahtis rohkem harjutada.

Liam sõidutas nad Round Pondi juurde, kohalikku ja sageli inimitühja looduskaunisse parki. Kohale jõudes jalutas ta koos preili Swinneyga tiigi poole. Selle äärde jõudes võttis Liam koera jalutusrihma ja kägistas sellega oma tädi surnuks.

Enne kohtuprotsessi kohtusin ma Liamiga vanglas. Arutasime tema suhet tädiga. Ta rääkis, kui lähedased nad olid olnud ja kui väga tädi surm teda kurvastas – nagu polekski ta ise selles süüdi. Palusin Liamil jutustada sellest tädiga veedetud päevast enne tema surma ja ta ütles, et tädi oli tema peale halva õppimise pärast väga vihane.

„Ta ütles, et tahaks mind maha lüüa. Tädi seisis köögis ja ütles, et võtab selle juhtme, mille otsas telefon laeb, keerab selle ümber minu kaela ja kägistab mu ära. Ta lihtsalt seisis seal ja ütles niimoodi! Ta päriselt tahtis mind ära tappa.“

„Kas sa tundsid, et ta ähvardab sind?“

„Jah!“

„Kas te tülitsesite?“

„Ei. Ma kartsin väga.“

„Kas tädi hirmutas sind ka mõnikord varem?“

„Ei, sest ta ei öelnud kordagi, et tahab mind ära tappa. Ta võttis telefonilaadija ja vehkis sellega minu nina all. Minu kaela juures.“

Kas see oli keerukas hallutsinatoorne kogemus? Olid need luulud – väärvendumus, milles inimene on absoluutselt kindel? Või ehk oli ta fakte vääranud, et leida kinnitust päriselt kogetud hirmutundele?

Tõeni jõudmiseks pidin analüüsima mitte üksnes seda, mida Liam oli öelnud, vaid ka viisi, kuidas ta seda oli teinud. Verbaalsed ja mitteverbaalsed vihjed, tema füüsiline kohalolu ruumis, hirm või hirmu puudumine õuduse meenutamisel. Ja minu arvates ei olnud Liam hirmunud. Tema meenutuses puudus hirm. Ta oli lausa muretult jutukas.

Mis puutub preili Swinneysse, siis tema töötas suurettevõtte personaliosakonna juhina. Olin lugenud iseloomustusi. Raske oli uskuda, et see naine oli teinud selliseid ähvardusi ja tõepoolest, Liam polnud neid maininud politseile, doktor Grafile ega ühelegi teisele spetsialistile. Seetõttu paistis, et uus kirjeldus sündmustest lisati loosse üksnes minu tarbeks. Olles näinud paljude aastate jooksul sadu juhtumeid, pidasin seda väljamõeldiseks.

„Niisiis,“ jätkasin ma, „sinu tädi ütles, et ta tahab sind tappa ... ja seepeale pakkus, et viib sind õppesõitu tegema?“

Mõtlesin, kas see kostaks vandekohtu kõrvus sama uskumatult nagu minu jaoks.

„Jah. Siis, kui me jõudsime tiigi juurde, ütles ta, et uputab mu ära.“

„Kelle mõte oli Round Pondi juurde minna?“

„Tädi. Ta ütles, et viib mind sõidutundi, aga kui me tiigini jõudsime, ütles ta, et tahab mind sinna sisse lükata ja tappa. Mul oli hirm.“

„Kas sa küsisid oma telefoni tagasi, kui te parki jõudsite?“

„Jaa. Et ma saaksin tiigist paar pilti teha.“

„Aga ta ei andnud seda sulle?“

„Ta ütles, et see pole tema käes.“

Aga telefon oli kaasas ja Liam pidi seda teadma, sest oli sellega teinud hädaabikõne. Palusin tal rääkida, kuidas ta oli telefoni leidnud, jutustada pikemalt sellest päevast, aga ta ütles, et ei mäleta

midagi muud. Mitte midagi. Mitte ühtki mälestust vihast ega tülitsemisest. Mitte ühtki mälestust auto juurest tiigi äärde jalutamisest. Mitte ühtki mälestust preili Swinney kägistamisest ega tema vette lükkamisest.

Olin tiigi juures käinud ja näinud, et selle ääres kasvavad puud ja põõsad. Kohti, kust oleks saanud kellegi hõlpsasti vette lükata, oli seal väga vähe ja veelgi vähem oli neid, kus võiks seda teha mis tahes kõrguselt. Mulle paistis, et koht oli varakult välja valitud ja palju tõenäolisemalt valis selle välja Liam, mitte tema tädi.

„Miks seal oli koera jalutusrihm? Minu teada ei olnud tädi Joyl koera.“

„Ta hoidis seda autos, sest käis vahel naabri koeraga jalutamas.“

„Aga miks sa selle tiigi juurde kaasa võtsid?“

„Tädi tõi selle sinna. Kui me tiigi juurde jõudsime, siis ütles ta, et tahab mind sisse lükata. Ja tal oli koerarihm ja mulle tuli meelde, kuidas ta telefonilaadijaga vehkis ja minu kägistamisest rääkis ja siis ma mõtlesin, et ta kägistab mind koerarihmaga.“

„Sa pidid siis selle tema käest ära tirima?“

Poiss kehtas õlgu ja vaatas maha. Tal oli kõhn nägu ja ta oli ilmselgelt vangla spordisaalis trenni teinud, mistõttu ta pea tundus lihastes ülakeha kohal kummaliselt pisike.

Küsisin: „Miks sa ta pärast kägistamist vette lükkasid? Patoloog ütles, et tädi oli juba surnud, sa oleksid võinud ta lihtsalt sinnasamasse jätta.“

Taas kord kehtas Liam abitult õlgu, nagu poleks ta tol päeval üldse tiigi juures olnudki.

„Kui sa mäletad nii vähe, kas sa kunagi mõtlesid, et seda võis teha keegi teine?“

Muidugi tähendas DNA tõendite puudumine, et politsei välistas kellegi kolmanda osaluse. Aga mind huvitas, mida Liam vastab.

Ta ei kõhelnud. „Ma teadsin, et see pidin olema mina. Sest mitte kedagi teist seal polnud.“

Minu enda teooria kohaselt olid autovõtmed Liamil kui autojuhi, mis sest et õppesõitja käes. See andis talle selles üksildases kohas veidike võimu juurde. Arvasin, et ta küsis tädi telefoni ja tädi keeldus seda talle tagastamast. Ma ei tea, kas poiss teda ka ähvardas. Aga ma söandan arvata, et tädi ei arvestanud võimalusega, et armastatud vennapoeg, poiss, kes oli talle peaaegu poja eest, võtab koerarihma ja keerab selle talle ümber kaela. Patoloog järeldas rihmajälgedest, et ründaja seisis naise ees, kui too suri, ja seega pidi nägema tädi silmi pungi minemas ja nahka lillaks muutumas. Sellist asja pealt vaadates läheb vaja raudset meelekindlust, et inimene tappa, mitte köidikut lödvemaks lasta.

Kartsin, et Liam kavandas kallaletungi, valis taparelva ja otsustas tiigiäärse kasuks, et saaks tädi kindlasti tappa teda uputades, juhul kui tal ei õnnestu teda kägistada. Või ehk mõtles ta tädi uputada ja kägistamine turgatas pähe alles siis, kui ta märkas autos koera jalutusrihma.

Ma ei uskunud, et poisi teo põhjuseks oli psühhoos: leida koht tiigi ääres, kus saaks kedagi vette lükata, võtta kaasa koerarihm – see kõik nõudis korralikku kavandamist. Ja psühhoos on desorienteeritud seisund. Eksperttunnistajana pidin ma uurima fakte ja esitama tõendid vandekohtule erapooletult ja selgelt, et nad saaksid langetada otsuse. Polnud tähtis, kui vastandlik tundus kohtusaal, tunnistajana pidasin meeles vajadust jääda erapooletuks. Kuid inimesena olid mul mõistagi hirmud ja instinktid. Ja minu omad ütlesid, et Liam on väga ohtlik noor mees.

Vandekohtu otsusest sõltus palju. Süüdimõistmine tapmises viib Liamil haiglasse, kus ravitakse tema vaimuhaigust ja arvatavasti peetakse teda pärast ravi ning suhteliselt lühiajalist haiglas viibimist ohutuks. Vanglakaristus mõrva eest oleks pikem ning vanglas peaks ta ideaalis läbima kurjategijate riskimaandamise psühholoogilise programmi. Haigla võib talle tunduda sõbralikum koht, kuid see vähendaks ohtu üksnes juhul, kui poisil on psüühikahäire.

Selle juhtumi teekond kohtuprotsessini oli võtnud palju aega ja nüüdseks oli Liam saanud kaheksateistkümneaastaseks. Seetõttu oli ajakirjandus lubatud kohtusaalist reportaaži kirjutama – ja ajakirjanikud nautisid seda täiega. Preili Swinney surm pärast õppesõidutundi oli nende jaoks piisav, et anda kohtualusele hüüdnimeks Õppesõidumõrvar Liam.

Vandekohus lõpetas tol reedel töö, tõusime kohtuniku lahkumisel püsti ning seejärel tekkis üürige paus, kui kõik lülitasid kohtusaali summutatud hääle režiimilt ümber igapäevaelu vajadustele. Advokaadid korjasid kokku dokumente, politseinik viis ära nende sülearvutid, inimesed rõdul sirutasid end, tõusid püsti ja lülitasid telefonid sisse, ajakirjanikud lobisesid varustust kotti toppides. Ma ei tohtinud sellest juhtumist rääkida politseinikega ega süüdistajaga ega üldse mitte kellegagi, sest olin tõendite esitamisega jõudnud alles poole peale. Tundsin end veidras isolatsioonis pärast kogu päeva üksinda tunnistajapingis seismist. Mitte keegi ei rääkinud minuga, mitte keegi ei vaadanud minu poole.

Pakkisin raamatud ja aruanded kotti, heitsin silmanurgast pilgu minema lipsava doktor Grafi poole. Siis astusin tunnistajapingist välja.

Tundes end endiselt kõigi pilkude all olevat, lahkusin kohtusaalist. Ja astusin otsejoones Liami perekonna keskele, kes seisis koridoris kobaras. Paar inimest põrnitses mind, teised vaigistasid süüdistuse tunnistajat nähes tähelepanuväärselt oma häält. Tema vanemad pöörasid lihtsalt pilgu eemale.

Esimest korda mõtlesin ma, mida nad tegelikult Liamist arvasid. Salajas. Ehk tundsid nad poisi pärast hirmu, millest nad ei saanud isegi omavahel kõnelda. Nad pidid olema vägagi teadlikud tema paljudest vägivallatsemise juhtumitest koolis. Võimalik, et Liami vanemad uskusid samamoodi nagu mina, et poiss on ohtlik. Nad peavad selle teadmisega edasi elama ja samal ajal tema ohvrit leinama. Ja nad peavad elama edasi ka teadmisega, et kui Liam suutis

vaadata õudust ja piina armastatud tädi näol samal ajal, kui ta naise tappis, siis võib-olla on ta võimeline tapma keda iganes nende seast. Aga samal ajal oli ta nende poeg. Nad armastasid teda.

Rongiga kodu poole sõites mõtisklesin taas kord selle üle, kui raske on olla lapsevanem, kui raske oleks see minu jaoks.